

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук Зайки Миколи Миколайовича – на дисертацію Горбалінського Володимира Володимировича «Судова помилка в адміністративному судочинстві», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження

У сучасних реаліях необхідно констатувати наявність дефектів у системі судочинства та судоустрою, природою яких є певні фактори об'єктивного та суб'єктивного характеру. Помилки у судовій діяльності зумовлені як існуючими складнощами з'ясування дійсних взаємовідносин осіб, які беруть участь у справі, так і складністю правозастосування.

Кожне змінене або скасоване незаконне рішення є логічним (послідовним) результатом недосягнення правосуддям головної мети щодо захисту оспорюваних суб'єктивні прав і законних інтересів сторін. Більш того, саме адміністративний суд у більшості випадків здійснює порушення матеріальних чи процесуальних прав заінтересованих осіб, приймаючи помилкові рішення. Таким чином, оцінюючи діяльність конкретного адміністративного суду через призму допущених істотних помилок, окремі суб'єкти та й суспільство мають негативне ставлення до судової влади в цілому.

Судова помилка – це невідповідність результату процесуальної діяльності суду з цільовими установками судочинства, які містяться у нормах адміністративного процесуального права. Діяльність набуває неправильності тому, що не відповідає певній меті та завданням адміністративного судочинства.

Тому тема дисертації, яка була обрана В. В. Горбалінським, є актуальною, а дослідження своєчасне і корисне як для практики, так і для адміністративно-правової науки.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Високий ступінь обґрунтованості і достовірності результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційного дослідження. Його зміст складається зі вступу, трьох розділів, які поєднують сім підрозділів, висновків і списку використаних джерел.

Обґрунтованість й достовірність результатів дослідження забезпечено використанням низки загальнонаукових і спеціальних методів пізнання: порівняльно-правовий, логіко-семантичний, структурно-логічний методи, статистичний та метод документального аналізу, та інші конкретні методи наукового пізнання. Їх застосування визначило логічну побудову дисертації та дозволило послідовно й науково обґрунтовано реалізувати мету і завдання, поставлені на початку дослідження.

Безсумнівною перевагою роботи є використання великого обсягу нормативно-правових актів як законодавчих так і підзаконних, загальнотеоретичних наукових праць українських і зарубіжних учених, розробок фахівців у галузі теорії права, адміністративного права та процесу, цивільного та господарського процесу, кримінального права і кримінального процесу та інших галузевих правових наук.

Дисертаційне дослідження спрямовано на виконання плану науково-дослідної роботи «Організаційно-правові засади правоохоронної діяльності у сфері оподаткування» (державний реєстраційний номер УкрНТІ 0105U000657), а також «Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування» (державний реєстраційний номер УкрНТІ 0112U001826).

Дисертант поставив перед собою досить важливу мету – встановити сутність судової помилки в адміністративному судочинстві, причин виникнення судових помилок та способів їх усунення, виявити недоліки у правовому регулюванні відносин щодо здійснення правосуддя

адміністративними судами та обґрунтувати на цій основі пропозиції щодо внесення змін до адміністративного матеріального і процесуального законодавства.

Для реалізації визначеної мети дисертантом сформульовані основні завдання наукової роботи. Слід зазначити, що крім суто наукового значення, цілі дисертаційного дослідження передбачають внесення змін і доповнень до чинного процесуального законодавства, які спрямовані на вдосконалення процедури прийняття судового рішення в адміністративному судочинстві та унеможливлення судової помилки.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що робота є одним із перших в Україні комплексних досліджень, в якому з'ясовується сутність судової помилки, здійснюється систематизація помилок, виділяються причини їх виникнення, визначаються способи усунення судових помилок, обґрунтовуються нові наукові положення і пропозиції щодо вдосконалення законодавства в розглядуваній сфері суспільних відносин.

Логічним є те, що дисертант починає з ретроспективного дослідження еволюції судової помилки та трансформації її проявів в адміністративному судочинстві. Це дало можливість зробити висновок, про існування двох відносно самостійних напрямів розвитку поняття «судова помилка», в тому числі – і щодо адміністративного судочинства: а) розвиток у світі, зокрема у таких країнах Західної Європи, як Франція та Німеччина; б) розвиток на території України (с. 12–27).

Визначаючи поняття судової помилки в адміністративному судочинстві, слушним є виокремлення групи судових помилок: неправильне визначення суб'єктів оскарження; неправильне визначення компетенції суб'єктів владних повноважень; неправильне застосування норм матеріального законодавства; наявність фактів перевищення судами повноважень; неправильне тлумачення матеріальної норми (с. 38).

Слушним є виокремлення ознак судової помилки в адміністративному судочинстві: 1) допускається судом (суддею, колегією суддів) або іншим учасником процесу у разі відсутності виправлення відповідного діяння судом; 2) полягає у відхиленні від встановленого процесуального порядку, або неправильній реалізації норм матеріального законодавства, або інших порушеннях, допущених внаслідок ненавмисних дій; 3) є негативним результатом діяльності її суб'єкта, внаслідок якого не досягається або створюються перешкоди у досягненні мети процесуального порядку вирішення конкретної справи адміністративної юрисдикції (перегляд судового рішення або внесення виправлень тощо) (с. 39–45).

В свою чергу, це дозволило визначити судову помилку як негативний результат діяльності адміністративного суду (судді, колегії суддів) або іншого учасника розгляду справи, який полягає у відхиленні від встановленого процесуального порядку, або неправильному застосуванні норм матеріального законодавства, або іншому допущеному порушенні, яке ускладнює або унеможлиблює досягнення мети процесуального порядку вирішення конкретної справи адміністративної юрисдикції (с. 45–46).

З огляду на розмаїття висновків учених, у роботі виокремлено та детально охарактеризовано види судових помилок в адміністративному судочинстві та причин їх виникнення. Так, за критерієм суб'єкта судової помилки визначено помилки, що допускаються судом та помилки, що допускаються іншими учасниками процесу. За критерієм процесуальних наслідків допущення помилки, що допускаються судом поділено на два види: 1) ті, які тягнуть скасування чи зміну судового рішення; 2) ті, які не тягнуть скасування чи зміну судового рішення (с. 52–70).

Слушною є позиція дисертанта щодо недосконалості норм адміністративного матеріального і процесуального законодавства, що у свою чергу є однією з основних причин судових помилок. Характеризуючи недоліки адміністративного матеріального законодавства як причини виникнення судових помилок дисертантом виділено недоліки, що впливають

на правовий статус суб'єкта владних повноважень в адміністративному судочинстві, а саме: 1) неналежна регламентація права суб'єкта владних повноважень на звернення із адміністративним позовом на виконання своїх завдань; 2) дублювання, в окремих випадках, компетенції органів виконавчої влади, що ускладнює належне визначення сторони при провадженні у адміністративній справі (с. 94).

В роботі дисертантом обґрунтовано, що важливою причиною помилок у тлумаченні адміністративними судами норм адміністративного законодавства є недотримання в окремих випадках основних теоретичних засад тлумачення, зокрема – принципів тлумачення, неправильне застосування способів (методів) такого тлумачення тощо. Разом із цим, значний негативний вплив спричиняють недоліки адміністративного матеріального та процесуального законодавства (с. 116).

Цікавим вбачається дослідження фахового рівня підготовки суддів, як способу попередження судових помилок. З цього приводу дисертантом визначено фактори, що впливають на підготовку судді адміністративного суду та здійснено їх систематизацію за критерієм характеру впливу. Особливу увагу дисертант приділяє таким специфічним факторам щодо підготовки суддів адміністративних судів, як: 1) врахування особливостей окремих категорій осіб – кандидатів на посаду судді; 2) нормативне забезпечення спеціалізації підготовки (с. 120–139).

Слушними є доводи дисертанта, що перегляд судових рішень адміністративними судами є єдиним способом усунення судових помилок. Перегляд судових рішень запропоновано розглядати у вузькому та широкому смислах. У вузькому сенсі зазначений перегляд слід розуміти як: 1) перегляд судом першої інстанції рішення, яке він постановив; 2) перегляд судових рішень в порядку апеляційного провадження; 3) перегляд судових рішень в порядку касаційного провадження; 4) перегляд судових рішень Верховним Судом України (с. 140–168).

Заслуговують на увагу викладені у роботі аргументи щодо внесення

законодавчих змін до КАС України та інших законодавчих актів, що сприяють усуненню судових помилок під час відправлення правосуддя.

Наукова і практична цінність дисертації

Аналіз змісту роботи свідчить про самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу і дозволяє констатувати науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного дослідження. Вдала структурна побудова дисертації свідчить про науково вивірений та аргументований підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження: висунуті й обґрунтовані дисертантом положення та рекомендації становлять наукову цінність, оскільки в дисертації вирішено важливу загальнодержавну проблему, що має суттєве значення для юриспруденції.

Положення і висновки дисертації можуть бути використані у науково-дослідній сфері, правотворчості, правозастосовчій діяльності та у навчальному процесі. Зокрема, вони можуть бути використані у наукових дослідженнях – результати роботи поглиблюють існуючі уявлення про проблемні питання постановлення судової помилки в адміністративному судочинстві і можуть бути основою для подальших наукових досліджень з відповідної проблематики; у правотворчій та правозастосовній сфері – для удосконалення чинного та перспективного законодавства, а також для підвищення ефективності практичної діяльності суддів адміністративних судів щодо ухвалення судових рішень. Результати дослідження використовуються у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Адміністративний процес України», «Адміністративне судочинство».

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивна оцінка окремих аспектів рецензованої роботи та проведеного дисертаційного дослідження в цілому не виключає можливості й необхідності висунути низку зауважень критичного та дискусійного

характеру.

1. На стор. 62 дисертант зазначає, про можливість віднесення до судових помилок, які виправляються суддею – недотримання повноти судового рішення та звернення особи за роз'ясненням змісту судового рішення. Враховуючи те, що КАС України передбачає право особи звернутись за роз'ясненням, виникає питання, які заходи доцільно запропонувати з метою подолання таких судових помилок.

2. Дещо дискусійною є позиція дисертанта щодо виокремлення чинника, який впливає на наявність особливостей судової помилки в адміністративному судочинстві як значна розпорошеність норм адміністративного матеріального законодавства не тільки по законах, але й по підзаконних нормативних актах, що ускладнює їх застосування. Потребує пояснення зазначена позиція.

3. В підрозділі 2.2. автор досліджує помилки у тлумаченні норм адміністративного матеріального і процесуального законодавства. Робота тільки б виграла, якби дисертант дослідив категорію «судовий розсуд» та її співвідношення з тлумаченням норм адміністративного матеріального і процесуального законодавства.

4. Дисертантом в підрозділі 3.2 приділено увагу перегляду судових рішень адміністративних судів як спосіб усунення судових помилок. Вбачаємо, що дисертаційне дослідження тільки виграло, як би дисертант в межах даного підрозділу, приділив увагу питанню про поворот виконання судового рішення у разі скасування судового рішення, визнавши його нечинним або таким, що втратило законну силу. Оскільки поворот виконання судового рішення є також одним із способів захисту прав та інтересів особи.

Втім, зазначені зауваження не знижують в цілому високого рівня дисертаційного дослідження, а тому можна дійти такого загального висновку.

ВИСНОВОК

В цілому можна зробити висновок, що дисертація «Судова помилка в адміністративному судочинстві» є завершеним науковим дослідженням, яке за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною значимістю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів повною мірою відповідає вимогам п. п. 11-13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Горбалінський Володимир Володимирович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

суддя

Вищого адміністративного суду України,
кандидат юридичних наук

М. М. Заїка

Підпис засвідчую

